

Список використаної літератури:

1. Гончар Т. О. Богдановський Олександр Михайлович. Професори Одеського (Новоросійського) університету: Біограф. словник. Т. 2: А – І. Відп. ред. В. А. Сминтина; Упорядники та бібл. ред. В. В. Самодурова, І. В. Шепельська, Н. С. Тахтарова. Одеса: Астропринт, 2000. 448 с. С. 124-127.
2. Мальована Я. П. Протидія злочинності неповнолітніх: ювеналістичні традиції Одеси. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/37557/%CC>
3. Продіус К. В. Актуалізація зарубіжного досвіду у протидії злочинності неповнолітніх у дореволюційній Україні. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.44/part_2/27.pdf

КИРИЧЕНКО ДІАНА ДМИТРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри історії держави і права

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ КРИМСЬКИХ ТАТАР У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Жахливі події, котрі перенесла кримсько-татарська нація під час правління радянської влади були обґрунтовані їхньою зрадою під час Другої світової війни, але останнім часом стає зрозумілим, що це лише знаходження певної причини для вчинення дій. Залишається досить недослідженим кількість солдат кримських татар, котрі воювали та поклали своє життя за радянську владу, також викликають сумніви дослідження, щодо колаборації кримських татар. Отже, ми вважаємо за необхідне дослідити в одному дослідженні об'єднати дослідження про участь кримських татар в Червоній Армії та в Антирадянських збройних формуваннях, також важливим є аналіз їхнього правового положення на той час.

Міфічні цифри про масштаби колабораціонізму серед кримських татар, штучно створені в відомстві Л. Берії (НКВД) з метою обґрунтування виселення цілого народу. Варто звернутися до доповіді заступника держбезпеки СРСР Б.З. Кобулова і заступника наркома внутрішніх справ СРСР І. А. Серова, спрямованої Л. П. Берії 22 квітня 1944 року, яка була направлена на Л.П. Берію, в цій доповіді зазначалося, що в Червону Армію з Криму було мобілізовано 90 тисяч чоловік з яких кримських татар було 20 тисяч кримських татар і в 1941 році всі 20 тисяч кримських татар були дезертирами під час відступу з Криму [1, с. 120]. Отже, відповідно до цієї доповіді в Червоній Армії мало не залишитися кримських татар, але це не так. На рахунок цього варто зазначити, що відповідно до оцінки Олега Романька, через всі види

кримськотатарських «добровольчих з'єднань» протягом війни пройшли 15-20 тис. осіб, але не одночасно [2, с. 239].

Розгляд питання про правові особливості участі кримських татар у Другій Світовій Війні варто розглядати в розрізі двох сторін конфлікту, котрі на той час існували, так як кримські татари брали участь з різних сторін фронту.

Отже, спочатку почнемо з характеристики правового становища солдат, котрі брали участь в війні на стороні фашистської Німеччини. Варто зазначити, що Німецька армія ставила достатньо великі ставки в боротьбі з СРСР саме на кримських татар, про що свідчить те, що буквально з перших чисел січня 1942 р., за згодою командування групи армій «Південь», розпочалося вербування серед татар великої кількості добровольців [3, с. 138]. Варто зазначити, що Ортскомендант видав оголошення про відновлення набору кримських татар до німецької армії, але як добровольців, тобто на той час кримським татарам було дано право вибору, щодо воювати чи ні [4, с. 53].

4 лютого 1943року на сторінках газети «Голос Крима» була надрукована стаття під назвою «Пліч о пліч з німецькими солдатами» в якій розглядалася мужність добровольців, котрі добровільно вступили до лав німецької армії [4, с. 64, 114]. Отже, можливо зазначити, що було достатньо шанобливе ставлення до подвигів солдат кримських татар, котрі служили в німецькій армії, та їхня мужність підносилася в пресі та серед населення. Також, зі змісту статті виходить, те, що німецьке командування мало намір побудови армії з кримськими татарами, як рівними військовими на ряду з німцями.

Про вищезгадане свідчить те, що Керівник Бюро праці 11 лютого 1943року опублікував оголошення в, якому зазначалося, що чоловіки-мешканці Криму мають можливість вступити в лави німецької армії. Також, відповідно до цього оголошення можливо виокремити правові гарантії, котрі німецька армія надавала добровольцям : «Ви одержите харчування, приміщення і оплату, які існують в німецькій армії для її солдатів» [4, с. 65]. Отже, відповідно до вищесказаного, німецька армія прирівнювала кримських татар та інших добровольців з Криму до німецьких солдат, та надавала їм всі права та гарантії праці, як і німецьким солдатам.

Також, варто звернутися до Наказу № 13 Верховного Командування Німецької Армії « Про військовослужбовців Червоної Армії, які добровільно переходять на бік Німецької армії» від 7 травня 1943року. Відповідно до цього наказу: «Кожного військовослужбовця Червоної Армії (офіцера, політпрацівника, бійця і ін.), який залишив свою частину і самостійно чи в складі групи добровільно з'явився до нас, вважати не військовополоненим, а таким, що добровільно перейшов на бік Німецької Армії» [4, с. 81].Також, там встановлювалися привілеї такі як: відділення від військовополонених і розміщування в окремих упорядкованих приміщеннях; недоторканість особистих речей; забезпечення

привілейованим харчуванням; відправлення в тил, та забезпечення засобами пересування; надання якісної медичної допомоги; надання переваги при розквартируванні (опалення, забезпечення постільною білизною і т.д.); офіцерів розмішувати окремо і забезпечувати їх усіма необхідними зручностями; додаткове постачання тютюну; надання переваги при заміні обмундирування; задоволення культурних запитів та прав; гарантія повернення на батьківщину. Саме ця гарантія на нашу думку є досить визначальною, так як більшовицька влада після звільнення Криму проводила депортацію, а солдати, котрі служили в Червоній Армії не мали права повернення на батьківщину.

Існує думка про те, що кримські татари часто на службу до фашистів потрапляли з таборів, у такий спосіб рятуючись від майже неминучої смерті [3, с. 139]. Але на нашу думку не варто засуджувати кримських татар, котрі служили в німецькій армії, так як і українські націоналісти, певна частина кримських татар, недостатньо проінформована про сутність німецького фашизму, деякий час мала надію на позбавлення від ненависного більшовицького режиму. Також, варто зазначити, що кримські татари як і українські націоналісти готові були на все для збереження власної батьківщини та своєї етнічної самобутності.

Правове становище солдат кримських татар в Червоній Армії ускладнювала політика, котру почала вести радянська республіка, щодо них, тобто гноблення кримських татар та поширення чуток про те, що вони всі зрадники. Варто зазначити те, що навіть після героїчних вчинків кримських татар під час військових дій досить часто вони не отримували достатнього визнання. Кримські татари воювали у всіх родах військ, були нагороджені всіма орденами і медалями СРСР за винятком тільки ордена «Перемога», від медалі «За бойові заслуги» до ордена «Леніна» і звання Двічі Героя Радянського Союзу, стали повними кавалерами ордена «Слава», серед них є нагороджений чотирма медалями «За відвагу» (Абулкаім Ебулісов) [5], але на жаль їх кількість достатньо маленька, та не отримала на той час висвітлення в пресі, лише пізніше почали знаходити підтвердження їхньому героїзму. Саме становище їх було ускладнене тим, що війна і проведена в ході неї тотальна депортація (1944р.) відбилися на долях всіх без винятку солдатів і офіцерів кримських татар. Їх, як переможців у війні з нацизмом, принизили і образили найжорстокішим чином. Сталінський режим не дозволив їм повернутися в рідні села і міста до своїх родин. Їх сім'ї були в травні 1944 року тотально депортовані з Криму у віддалені райони СРСР, в той час коли вони воювали і гинули, отримували каліцтва на полях битв. Багато виживших у війні солдат і офіцерів, демобілізованих з армії після перемоги, не знайшли свої родини, які до того часу померли від голоду і хвороб в місцях спецпоселень. Весь післявоєнний період аж до самого розпаду СРСР для кримських татар існували жорсткі заборони і обмеження на повернення на історичну батьківщину. Всі ці

роки народ організовано боровся за повернення і відновлення своїх порушених прав. У цій боротьбі з тоталітарною системою офіцери і рядові ветерани війни — кримські татари, проявили ще раз свій героїзм, до останніх днів свого життя боролися за повернення на батьківщину, абсолютна більшість їх померло в місцях вигнання.

Отже, варто зазначити, що існує відмінність між ставленням до солдат кримських татар з боку німецької армії та з боку Червоної Армії. Правові особливості участі в першу чергу заключалися в тому, що радянська влада провадила примусову мобілізацію кримських татар, але крім цього кримські татари борючись за радянську владу відчували себе окутаними міфами, щодо того, що вони всі зрадники, також їхні бойові заслуги не отримали відповідного визнання і порівняно з іншими народами, котрі брали участі у війні, вони не отримали права на повернення на батьківщину, багато хто з них втратив власну сім'ю та як злочинниць після всіх своїх героїчних вчинків відправився в заслання. Саме німецька влада надавала право вибору щодо вступу на службу в німецьку арію, також вона надавала добровольцям певне привілейоване становище та гарантувала їм повернення на власну батьківщину.

Список використаної літератури:

1. Депортовані кримські татари, болгари, вірмени, греки, німці :документи. Факти. Свідчення. (1917–1991) / Держ. Комітет України у справах національностей та міграції ; упоряд. : Ю. Білуха, О. Власенко. — К. : Музична Україна, 2004. — 464 с.
2. Романько, О.В. Р697 Крым под пятой Гитлера. Немецкая оккупационная политика в Крыму (1941–1944) / О.В. Романько. — М. : Вече, 2011. — 432 с.
3. Хвіст В. Участь кримських татар в антирадянських військових формуваннях у роки Великої Вітчизняної війни // Вісник Київського національного ун-ту ім. Т.Г. Шевченка. Сер. Історія. — К., 2006. — Вип. 84. — С. 136-139.
4. Окупаційний режим в Криму: 1941–1944 рр. За матеріалами преси окупаційних властей: Пер. з рос. / Упоряд. В. М. Гуркович.— Сімферополь: Таврія, 1996. — 120 с.
5. Обобщенный банк данных «Мемориал»: [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.obd-memorial.ru>.